

VAN WIE IS DIE KOFFER

COLOFON

Het landelijke Bureau Erfgoed Actueel (tegenwoordig Erfgoed Nederland) heeft Van wie is die koffer? als pilotproject ontwikkeld in samenwerking met de gemeente, enkele musea en educatieve instellingen in Rotterdam. Landschap Erfgoed Utrecht heeft op dit concept voortgeborduurd en heeft een eigen vertaling gemaakt voor de Provincie Utrecht.

Met dank aan:
Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming worden overgenomen.

Museum Veenendaal voor materiaal Scheepjeswol
Gemeentearchief Veenendaal voor foto's

Dit project kwam tot stand met financiële steun van de Provincie Utrecht.

provincie :: Utrecht

© Landschap Erfgoed Utrecht, 2009
Postbus 121, 3730 AC De Bilt
T 030 220 55 34
E onderwijs@landschaperfgoedutrecht.nl
W <http://onderwijs.landschaperfgoedutrecht.nl>

LANDSCHAP ERFGOED UTRECHT

Inhoud

Inhoud	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Voorwoord	4
Inleiding	5
Opzet project & tijdsinvestering	7
De leskist	11
Les 1: Introductie van de koffer	12
Les 2: Het speldenkussen en het meetlint	14
Les 3: Wol van schaap en wolgaren van Scheepjeswol	16
Les 4: Koperen olielampje	17
Les 5: Bezoek van de eigenaar	20
Geraadpleegde bronnen en literatuur voor verdere verdieping	23
Kinderboeken om tijdens het project te lezen	23
Bijlage 1: Verklaring erfgoedvoorwerpen	24
Bijlage 2: Kijkwijzer	25
Werkbladen	16

Voorwoord

Op een dag staat er een geheimzinnige koffer in de klas. Hij is duidelijk gebruikt. Niemand weet van wie hij is. Als de koffer open gaat, blijkt hij vol interessante voorwerpen te zitten. Van wie is deze koffer?

De zoektocht naar deze eigenaar vormt de kern van het project. Aan de hand van zintuiglijke waarnemingen (kijken, luisteren, voelen, ruiken) bedenken de kinderen samen wat ieder voorwerp voorstelt, waarvoor het wordt gebruikt, wat de herkomst en de waarde ervan is en wat het vertelt over de eigenaar. De klas verzamelt steeds meer aanwijzingen. De voorwerpen uit de koffer vertellen elk maar ook samen een verhaal. Wellicht denkt de klas te weten wie de eigenaar is. Dan klopt er iemand aan de deur. Een persoon die een koffer kwijt is. Maar de klas geeft de koffer niet zomaar prijs. De persoon moet eerst bewijzen dat deze zijn eigendom is. Stemt het verhaal dat hij vertelt overeen met de inhoud van de koffer?

Het project *Van wie is die koffer?* is bestemd voor leerlingen van de groepen 1 en 2 van het basisonderwijs. Al onderzoekend en spelend met de koffer en de inhoud komen de kinderen in aanraking met de bijbehorende taal én leren ze die taal op een natuurlijke manier begrijpen en gebruiken. Hierdoor heeft de leerkracht de middelen in handen om spelenderwijs – door het oplossen van een raadsel - de woordenschat van de kinderen te vergroten, taal/denkrelaties te leggen en zowel het naar elkaar luisteren als het zelf spreken te ontwikkelen. Maar er is meer: door te praten over (erfgoed)voorwerpen leren de kinderen over de persoonlijke waarde van voorwerpen en over verzamelen en bewaren. Tegelijkertijd komen zij op eenvoudige wijze in aanraking met het erfgoed uit de eigen omgeving.

Wij wensen u veel plezier bij de uitvoering van het project!

Landschap Erfgoed Utrecht

Inleiding

De doelstelling en doelgroep.

Het project *Van wie is die koffer?* is het eerste project dat Landschap Erfgoed Utrecht heeft ontwikkeld voor de doorlopende erfgoedleerlijn voor groep 1 tot en met 8 van het basisonderwijs in de Provincie Utrecht. Deze projecten brengen leerlingen stap voor stap in aanraking met erfgoed in de eigen omgeving.

Van wie is die koffer? is bestemd voor leerlingen van de groepen 1 en 2. Het is voor leerlingen een eerste kennismaking met bijzondere voorwerpen, een verzameling spullen die voor iemand veel betekent en met het werken met (erfgoed)voorwerpen: wat kun je aan een voorwerp zien, voelen, ruiken? De koffer is als het ware een klein en persoonlijk 'museumpje' dat in de klas terecht komt.

Doelgroep	groep 1 en 2
Leergebied	Nederlandse taal en geschiedenis van de eigen omgeving
Plaats van uitvoering	klas
Lesmateriaal	leskoffer met voorwerpen
Extra	Bezoek van een dramadocent(e), de zogenaamde eigenaar

De leerdoelen van het project *Van wie is die koffer?* voor groep 1 en 2 zijn:

- hun taalvaardigheid verder te ontwikkelen
- hun woordenschat te vergroten
- hen bewust te maken van de waarde van voorwerpen en dat er een verhaal achter een voorwerp kan zitten
- hun laten kennismaken met het erfgoed uit de eigen omgeving

We oefenen daarbij de volgende vaardigheden:

- leren aandachtig te 'kijken' naar (erfgoed)voorwerpen met alle zintuigen: voelen, ruiken, kijken, luisteren
- vertellen over voorwerpen en luisteren naar elkaars uitleg
- vragen en meningen formuleren
- vergelijken van voorwerpen
- ontdekken van relaties tussen verschillende voorwerpen
- antwoorden zoeken (op zelfgestelde vragen)

Werken aan taalvaardigheid

In dit project spreken de kinderen hun taal- en denkvermogen aan, om met elkaar een antwoord te vinden op de vraag: 'Van wie is die koffer?' De werkvormen die daarbij worden gebruikt, zijn gebaseerd op de nieuwste inzichten op het gebied van taalverwerving. De kerndoelen Nederlands (taalonderwijs) zoals die zijn geformuleerd door het SLO (2006) vormen hierbij de richtlijn. Het accent ligt op mondelinge vaardigheden en op woordenschat.

Taalvaardigheidsaspecten, kernwoorden en kernbegrippen worden het beste (aan)geleerd als ze in een betekenisvolle context worden gebruikt. De (erfgoed)voorwerpen in de koffer vertegenwoordigen deze – inhoudelijke – *cultuureducatieve* context. In zekere zin is de koffer een persoonlijk museum. Zoals een persoon voorwerpen bewaart, omdat ze een persoonlijke waarde vertegenwoordigen, zo bewaart een museum voorwerpen die voor ons allemaal waardevol zijn. Ieder voorwerp vertelt een verhaal en als je goed kijkt, kom je dat verhaal op het spoor. Voorwerpen vertellen ook gezamenlijk een verhaal, ze vormen een deel van een groter geheel: de verzameling. In de klassengesprekken worden de voorwerpen thematisch met elkaar verbonden, waarbij aansluiting wordt gezocht bij de dagelijkse ervaringen van de kinderen.

Het oplossen van het raadsel van wie de koffer is, dient *taalverwervingsdoelen* als woordenschatuitbreiding, spreken en luisteren en het aanbrengen van taal/denkrelaties.

De methodiek van de 'open vragen' speelt hierbij een essentiële rol. Deze is niet primair gericht op kennisoverdracht, maar op het ontlocken van gedachte-uitwisselingen. De kinderen worden aangemoedigd hun

ervaringen met bepaalde onderwerpen onder woorden te brengen en zelf weer nieuwe vragen te stellen. Doordat kinderen en leerkracht gezamenlijk op zoek gaan naar antwoorden, ontstaat er een uiterst waardevolle interactie waaraan iedere deelnemer een bijdrage levert. Er zijn geen 'goede' of 'foute' antwoorden mogelijk. Deze interactie is een krachtige, creatieve stimulans voor het ontwikkelen van fundamentele vermogens als concentratie, luisteren, zelfstandig denken, redeneren en verbaliseren. Met name voor kleuters is het (leren) leggen van relaties tussen taal en denken van grote betekenis.

Cultureel erfgoed

In het project wordt een koppeling gemaakt tussen taalactiviteiten en (erfgoed)voorwerpen. Door het telkens bevragen en onderzoeken van een voorwerp leren kinderen gericht te kijken. Ze worden getraind in een bepaalde manier van kijken; een techniek die ook bruikbaar is bij het bezichtigen van cultureel erfgoed buiten de (school)deur.

Onder cultureel erfgoed wordt verstaan 'datgene wat in tastbare zin is overgebleven uit het verleden en wat de samenleving als collectief (of een collectief binnen die samenleving) van belang vindt om te behouden'; het gaat daarbij om:

- gebouwen en/of objecten in de bebouwde omgeving
- de vormgeving van het landschap of de inrichting van de ruimte
- voorwerpen van kunst en cultuur, van wetenschap, techniek en geschiedenis, die bewaard worden door musea, oudheidkamers en universiteiten
- foto's en films
- originele documenten in archieven
- sporen van een verleden, onzichtbaar voor het blote oog, verborgen onder de grond
- verhalen (oral history), tradities en folklore

Opzet project & tijdsinvestering

Opzet project

De totale tijdsinvestering van het project bedraagt minimaal 3 uur en een kwartier. Het project kan naar wens worden uitgebreid met verschillende opdrachten waaronder tekenen, knutselen en rekenen. Deze staan per activiteit onder het kopje 'Tips'. Het doen van deze extra opdrachten verlevendigt de betrokkenheid van de leerlingen bij het spannende verhaal rondom de koffer.

Het project bestaat uit drie onderdelen.

Introductie van de koffer	min. 45 minuten
Met mogelijkheid van uitbreiding door extra opdrachten	
Drie lessen waarin werken met voorwerpen (3 x 45 min.)	min. 135 minuten
Met mogelijkheid van uitbreiding door extra opdrachten	
Bezoek eigenaar van de koffer	min. 40 minuten

Ad 1. In de eerste les bekijken de leerlingen de koffer en de voorwerpen erin. Wat is het allemaal en van wie zou het kunnen zijn? Wat vertellen de voorwerpen? De leerlingen maken een brief voor TNT Post.

Ad 2. In drie opeenvolgende lessen wordt telkens één erfgoedvoorwerp uitgelicht dat zij nader onderzoeken. Bij elke les staan tips voor uitbreiding van de les.

Ad 3. De eigenaar komt in de klas om zijn koffer op te halen. Hij/zij vertelt de verhalen achter en onderlinge relatie tussen de voorwerpen. Zo zitten in de koffer een aantal spullen van zijn/haar oma. Oma is zijn/haar grote voorbeeld: zij was ooit coupeuse en nu is de eigenaar zelf ook kledingontwerper. Oma woonde vroeger in Veenendaal.

De eigenaar van de koffer logeerde daar toen regelmatig; er zitten daarom ook enkele lokale voorwerpen in de koffer. Omdat hij/zij zelf ook kleding maakt, is de eigenaar altijd op zoek naar inspiratie en verzamelt daarom lapjes, schelpen, kralen, knopen en dergelijke.

Om te bewijzen dat de koffer van hem/haar is, vertelt hij/zij bij verschillende voorwerpen een verhaal.

Bovendien heeft eigenaar de toegang tot het geheime kistje, dat niet open kan. Zo overtuigt hij/zij de klas dat de koffer is van hem is.

Aandachtspunten voor de leerkracht

Bezorging van de koffer en activiteiten in de klas

- Lees voor de start van het project de handleiding nauwkeurig door. Bekijk daarna per dag de specifieke activiteit. Doorgaans vereisen de activiteiten weinig voorbereiding of speciale materialen. Soms krijgen de kinderen opdrachten die de volgende dag moeten worden uitgevoerd of kunnen een boek uit de bibliotheek, enkele verkleedkleden of knutselmateriaal leuke toevoegingen bij een les zijn.
- De groep krijgt een leskoffer.
- Zet de koffer voordat het project start op een plaats waar de kinderen hem niet kunnen zien.
- Het project start op het moment dat u de koffer in uw klaslokaal zet.
- Voer in elk geval de activiteiten rond de drie erfgoedvoorwerpen uit. Zij spelen een rol in het verhaal van de eigenaar.
- Het doen van de extra (knutsel)opdrachten vergroot de betrokkenheid rondom de koffer, de voorwerpen en daarmee het project. U kunt een aantal activiteiten ook in een circuit uitvoeren na de lessen met de voorwerpen: plakken, tekenen, reken en meten.
- U kunt natuurlijk altijd eigen activiteiten toevoegen aan die uit de docentenhandleiding.
- Controleer de dag voor de komst van de eigenaar aan de hand van de inventarislijst (pag. 11) of de inhoud van de koffer nog compleet is. De school is verantwoordelijk voor eventuele vermissing of beschadiging van voorwerpen.

Bezoek van de verteller

- Bereid de klas voor op de komst van de verteller aan de hand van de brief en de vragen in de handleiding.
- Doe de kinderen een naamsticker op zodat de acteur de leerlingen op naam kan aanspreken.

- De verteller neemt na afloop de koffer zogenaamd mee. Zet hem op een plaats buiten het lokaal waar de kinderen hem niet kunnen zien. De koffer wordt in overleg met Landschap Erfgoed Utrecht opgehaald.

Introductie van de (erfgoed)voorwerpen

In de koffer bevinden zich voorwerpen die iets 'vertellen' over de identiteit van de eigenaar; zowel 'gewone' voorwerpen als erfgoedvoorwerpen. Alle voorwerpen worden in de introductieactiviteit geïntroduceerd, met uitzondering van het voorwerp in het sleutelkistje die geheim blijft tot de vijfde activiteit. De verklaring van de erfgoedvoorwerpen is in bijlage 1 te lezen. Het geeft de (cultuurhistorische) context van de voorwerpen weer. Deze informatie dient als extra uitleg, die u kunt gebruiken bij het stellen van gerichte vragen aan de kinderen.

Het aardige van voorwerpen is dat ze – zeer kostbaar of zeer gewoon – altijd ongeveer dezelfde vragen oproepen. Het is bovendien zo dat die vragen zowel door conservatoren en ervaren of onervaren museumbezoekers, als door kleine kinderen worden gesteld: wat is dit, waar is het voor, waar komt het vandaan, vind ik het mooi, waarom en hoe wordt het bewaard? Hoe deskundiger de kijker, hoe meer verbindingen hij kan leggen en hoe meer hij de verkregen informatie kan verankeren.

Kijkwijzer

De kijkwijzer (pag. 27) is een hulpmiddel en bedoeld als leidraad bij het 'werken met voorwerpen'. De kijkwijzer kan u helpen bij het kijken naar en het interactief bespreken van alle voorwerpen uit de koffer. De vragen lopen op in moeilijkheidsgraad en er is een onderverdeling in gesloten en open vragen. Het betreft vragen die de kinderen ook zichzelf en elkaar kunnen leren stellen naar aanleiding van een erfgoedvoorwerp. Het is zeker niet de bedoeling dat per voorwerp alle vragen worden 'afgewerkt'.

Makkelijke en moeilijke woorden

De woordenschat is een belangrijke basis voor schoolsucces en een grotere woordenschat maakt dat nieuwe kennis gemakkelijker verworven kan worden omdat deze gekoppeld kan worden aan al bestaande kennis. Binnen de motiverende context van de zoektocht naar de eigenaar kan door middel van de voorwerpen in de koffer gewerkt worden aan het verhogen van taalvaardigheid en het vergoten van de woordenschat. Bij het aanbieden van de woorden kunt u afhankelijk van het niveau van de groep of het kind onderscheid maken tussen makkelijkere en moeilijkeren woorden en het stellen van open of gesloten vragen. Het eenvoudige niveau betreft het benoemen en eenvoudig beschrijven van concrete voorwerpen en handelingen in het hier-en-nu. Het moeilijkeren niveau betreft het meer gedetailleerd en abstract beschrijven van situaties en gebeurtenissen die niet gebonden zijn aan het hier-en-nu.

Taalverwerving: tips voor de leerkracht

- Betrokkenheid creëren

Om de kinderen bij de les te halen en te houden is het belangrijk dat ze betrokken zijn bij het onderwerp. Het maakt dat de kinderen zin krijgen om er over te praten en om er meer over te horen. Het project 'van wie is die koffer' garandeert dat de kinderen betrokken zijn. Het is spannend, het is nieuw: ze zullen het raadsel willen oplossen en ze zullen de vreemde, mooie en bijzondere voorwerpen uit de koffer graag willen bespreken en doorgronden. Het kan zijn dat de kinderen allerlei onverwachte associaties krijgen bij de voorwerpen. Als de tijd dit toelaat is het goed om hierop in te gaan (als een kind zelf iets aandraagt is betrokkenheid immers gegarandeerd).

- Spreektijd

Het project is zo opgebouwd dat iedereen minstens één keer uitgebreid aan de beurt komt om daarmee zijn taalvaardigheid te oefenen. U kunt een overzicht bijhouden wie er al een beurt heeft gehad. Probeer daar waar mogelijk in kleine(re) groepjes te werken. In de grote groep is het moeilijk om alle kinderen lang genoeg aan het woord te laten om aan hun taalontwikkeling te kunnen werken. Als je in een klas met 30 leerlingen iedereen één beurt geeft in de kring, ben je bij een spreektijd van 2 minuten al een uur bezig! De onderwerpen die de leerlingen aandragen kunnen op deze wijze onmogelijk diepgravend behandeld worden. En als ze maar enkele woorden of een paar zinnen kunnen zeggen, leren ze meestal niet veel nieuws op taalgebied.

Wanneer er toch in de grote groep gewerkt wordt, let er dan op dat de stille leerlingen voldoende aan bod komen. Laat u niet in de verleiding brengen de snelle leerlingen het gesprek over te laten nemen, om zo sneller het gewenste eindresultaat (bijvoorbeeld het juiste antwoord op een vraag) te bereiken.

- Goed kijken en vragen formuleren

Door goed te kijken naar de verschillende voorwerpen worden bij de kinderen vragen opgeroepen en soms ook al (delen van) antwoorden. Geef de kinderen de ruimte zelf vragen te formuleren.

Daarnaast kunt u hen door gerichte vragen te stellen, stimuleren om na te denken over de aard van de voorwerpen en de mogelijke manieren waarop deze iets vertellen over de eigenaar.

U kunt hierbij gebruik maken van de kijkwijzer die bij deze handleiding zit.

- Luisteren

Behalve dat u zelf een open en belangstellende houding moet hebben, kunt u dit ook van de leerlingen vragen. Stimuleer hen goed te luisteren naar hun klasgenootjes, hen niet in de rede te vallen en op hun beurt te wachten. Juist voor de taalzwakke leerlingen, die de meeste ondersteuning nodig hebben, is dit van wezenlijk belang.

- Eigen inbreng kinderen

De eigen inbreng van de kinderen is binnen het project 'Van wie is die koffer?' belangrijk. U kunt die inbreng stimuleren. Dat kan door de kinderen kansen, spreektijd en ruimte te geven om te reageren op de situatie en de voorwerpen, maar ook door het stellen van gerichte vragen, het doorspelen van een vraag naar een ander kind, het inbrengen van een probleem en het stimuleren hiervoor gezamenlijk een oplossing te bedenken, en door kinderen te prikkelen na te denken en hen die gedachten onder woorden te laten brengen.

Het is goed om door te vragen als een leerling iets aandraagt. Maar pas er voor op dat u niet te snel een reeks vragen op hem afvuurt, waardoor hij te veel gestuurd wordt en zelf de draad van zijn verhaal kwijt raakt. U kunt het kind ook eenvoudig aanmoedigen met korte woordjes als 'ja?' 'Oh...' etc. U kunt ook de andere leerlingen stimuleren mee te denken en mee te praten; zo leren ze van elkaar en kunnen de vlotte leerlingen de taalzwakke leerlingen helpen zichzelf te verhelderen.

- Feedback

Door middel van feedback kunt u de kinderen stimuleren tot praten (positieve feedback), en u kunt hun taalontwikkeling naar een hoger plan tillen. U kunt foutieve taaluitingen bijna ongemerkt verbeteren door de 'foute' zin of het foute woord op de juiste manier te herhalen. Het is niet aan te raden te reageren met: 'dat klopt niet, wie weet het wel?' De leerling die het foute antwoord gaf blijft in de kou staan, en dat is niet bevorderlijk voor zijn leerproces. Het is beter de leerlingen zoveel mogelijk positief te benaderen en bij r onduit foute antwoorden samen te proberen het goede antwoord te vinden.

U kunt verhelderende vragen stellen: als de leerling zich niet goed kan uitdrukken en het niet duidelijk is wat hij bedoelt, kunt u hem helpen zich te verduidelijken door te verifiëren of u zijn bedoeling snapt. Zo helpt u hem te verhelderen wat hij zeggen wil en leert hij al doende nieuwe woorden en zinsconstructies.

- Interactie

Het gaat bij dit project vooral om de interactie tussen de leerlingen, om het praten en pratend ontdekken; het eindresultaat (het antwoord op de vraag 'van wie is die koffer') is slechts de 'katalysator'. Kwalitatief goede interactie is van groot belang. Voor met name kinderen voor wie Nederlands een tweede taal is, is het belangrijk dat kinderen voldoende taalaanbod krijgen, zodat ze de kans krijgen de taal te gebruiken én dat ze feedback krijgen op dat taalgebruik. De kans op goede interactie is het grootst wanneer gewerkt wordt in kleine groepen. Kinderen durven dan eerder hun mond open te doen en eigen initiatief te tonen.

Werken in kleine groepjes

Sommige activiteiten lenen zich goed voor werken in kleine groepjes, maar het werken in dergelijke groepjes moet altijd wel goed worden voorbereid.

1 Voorbereiding

Bedenk van te voren wie in welke groep zit, en wie de eventuele verslaggever is, en welke rollen er nog meer te verdelen zijn.

Geef duidelijke instructie op organisatie; Geef ook duidelijke inhoudelijke instructie: wat moeten ze doen? De opdracht moet eenvoudig en eenduidig zijn.

Als er materiaal moet worden uitgedeeld, doe dit ná de instructie, dat voorkomt onrust

2. Uitvoeringsfase

Ondersteun de groepen, ga ze langs, stimuleer deelname van álle leerlingen.

Geef positieve feedback op het werk van alle groepen.

3. Evaluatie

Stop als de leerlingen nog betrokken zijn, laat het niet te lang duren

Het is aan te raden iets achter de hand te hebben voor de heel snelle leerlingen en groepjes, bijvoorbeeld een eenvoudige tekenopdracht.

Bespreek de resultaten van het groepswerk maar ook het functioneren van de groep: heeft iedereen goed meegedaan, is er duidelijk verslag uitgebracht etc.

NB. Het kan een idee zijn om juist de taalzwakke leerlingen aan te wijzen als verslaggever. Zij worden dan extra gestimuleerd zich goed uit te drukken, met hulp van de groepsleden (let erop dat de bijdehante leerlingen de verslaggever in hun ongeduld niet gaan overschreeuwen). U moet de verlegen of taalzwakke leerlingen echter niet dwingen om iets te zeggen, zeker niet wanneer de sfeer in de groep niet veilig genoeg is. U kunt dit zelf het beste beoordelen.

Stille kinderen die echt heel moeilijk praten, kunnen ook bij de les betrokken worden door hen iets voor te laten doen of hen iets aan te laten wijzen.

De leskist

In de leskoffer vindt u de voorwerpen die u nodig heeft voor Van wie is die koffer? Dit materiaal is met zorg samengesteld en wordt door verschillende scholen na elkaar gebruikt. Ga er dus zuinig mee om.

Wilt u de inhoud van de lesta's controleren? Mochten er voorwerpen missen of beschadigd zijn, meldt dit dan bij teruggave aan Landschap Erfgoed Utrecht. Op deze manier kan elke school met een complete lesta's werken.

Inhoud

Voor docent:

- 1 digitale docentenhandleiding

Erfgoedvoorwerpen waarmee gewerkt gaat worden:

- 1 speldenkussen
- 1 meetlint
- 1 Wol van schaaap
- wolgaren en tijdschrift van fabriek Scheepjeswol
- 1 Koperen olielampje

Voorwerpen die van oma zijn geweest:

- 1 Porseleinen vingerhoedje
- 1 textielstempel
- 6 foto's: 2xOude kerk, Hoofdstraat (1935), oud weefgetouw (Viseum) en 2textielfabriek
- 1 parfumverstuiver, ruikend naar parfum 4711
- 1 trouwfoto van opa en oma in een lijstje

Voorwerpen van de eigenaar:

- 1 stoffenwaaier: verschillende stoffen met klem bijeen gehouden
- schelpen in een blikje
- knopen in een blikje
- kralen in een blikje
- 1 notitieboekje

In het gesloten sleutelkistje:

- 1 parelketting

+ de sleutel van het sleutelkistje. U geeft de sleutel voor de start van les 5 aan de acteur.

Les 1: Introductie van de koffer

<i>Activiteit:</i>	Introductie van de koffer met alle voorwerpen door het bestuderen van de koffer en haar inhoud., klassikaal
<i>Doel:</i>	Prikkelen van de nieuwsgierigheid van de leerlingen. Het starten van de zoektocht naar de eigenaar van de koffer
<i>Duur:</i>	45 minuten
<i>Lespakket:</i>	De koffer met inhoud en werkblad 1 (facultatief)

Vorbereiding:

- Laat de koffer in het bijzijn van de kinderen bezorgen of zet hem aan het begin van de schooldag op een zichtbare plaats in de klas.
- Zorg voor papier, pennen, eventueel stempels indien aanwezig, grote envelop

Lesomschrijving

Introductie

Doe alsof de koffer per abuis op de stoep is gevonden. Wellicht heeft een postbode hem bezorgd terwijl de school nog dicht was. U heeft geen idee.

Laat de kinderen reageren op de koffer. De kinderen zullen zich afvragen hoe die koffer in de klas komt. Geef aan dat u dat niet weet, en dat u dat samen met de kinderen wilt ontdekken. Dat gaat u doen door samen met hen vragen te stellen. Vraag de leerlingen wat zij zouden willen weten.

Maak zonodig aantekeningen wat de kinderen willen weten zodat u hier later nog op terug kunt komen.

Klassengesprek

1. Nodig de kinderen uit zelf antwoorden op hun vragen (zie hierboven) te bedenken.

Bespreek daarna hoe de koffer eruit ziet. Doe dat grondig.

Stel hierbij de volgende vragen:

Is hij oud? Waar zie je dat aan? Of is hij nieuw?

Is hij zwaar?

Hoe ziet de buitenkant, het slot eruit?

Denk je dat hij belangrijk is? Waarom denk je dat?

Wat zou erin zitten? Laat de kinderen raden/voorspellen wat erin zit. Waarom denken ze dat?

Kan hij open?

2. Wijs één kind aan (wellicht een stil kind) dat de koffer mag openen. Bekijk samen hoe het slot van de koffer opengemaakt kan worden. Daarbij stimuleert u de kinderen elkaar te helpen.

Als de koffer open is, laat u de kinderen de inhoud bekijken zonder deze aan te raken. Vraag een aantal kinderen te vertellen of de inhoud klopt met wat ze voorspeld hadden. Waarom wel of niet?

Vraag dan één of twee kinderen een voorwerp aan te wijzen waar ze meer van zouden willen weten.

Let erop dat u steeds andere kinderen uitkiest voor deze individuele opdrachten!

Stel hen de vragen:

Van welk ding zou je meer willen weten? Wijs het aan.

Waarom? Als ze het antwoord niet weten: Vind je het mooi, of spannend, of...

N.B. Zorg ervoor dat bij het bekijken en bespreken van de inhoud van de koffer de nieuwsgierigheid rond het afgesloten kistje wordt gewekt. Zit er iets in? Rammelt het?

3. Bekijk en bespreek de voorwerpen die de leerlingen hebben uitgekozen wat grondiger. Gebruik hierbij de Kijkwijzer.

Laat daarna twee kinderen weer andere voorwerpen uitkiezen om te bespreken. Vraag hen weer waarom ze wat van die voorwerpen willen weten. Ga zo een aantal voorwerpen langs. Zo komen steeds twee kinderen aan de beurt die meer spreektijd hebben.

Bij het onderzoeken van de voorwerpen kunnen verschillende zintuigen aan bod komen: aan de lapjes kun je voelen, aan de parfumverstuiver kun je ruiken, het doosje met kralen rammelt. Laat de leerlingen hun reacties op deze waarnemingen onder woorden brengen.

Bijvoorbeeld bij de lapjes kunt u één leerling vragen: *welk is het zachtst?, welk is het gladst?, van welk lapje zou jij een kledingstuk willen hebben en waarom?*

Bij de schelpen: *neem je zelf ook schelpen mee van het strand? welke van deze schelpen vind je de mooiste? als je een visje was, in welke schelp zou je dan willen wonen? waarom?*

Bij het fotolijstje: *zijn de personen in het fotolijstje jong of oud? en herkennen de kinderen misschien iets op de oude dorpsfoto's?*

4. Vraag aan drie verschillende leerlingen een voorwerp uit te kiezen dat ze zouden bewaren en een dat ze zouden weggooien; vraag waarom ze dat zouden doen.

5. Als de voorwerpen bekeken zijn, vraag de leerlingen dan of ze denken dat de koffer voor hen bestemd is, een waarom wel/niet.

Als de koffer niet voor hen bestemd is, vraag 2 leerlingen te bedenken van wie hij zou kunnen zijn. Als de koffer niet voor ons is, voor wie dan wel? Zou degene van wie de koffer is, zijn spullen missen? Waarom?

Afsluiting

Schrijf vervolgens samen met de kinderen een briefje aan de postbode om aan te geven er een koffer is gevonden of bezorgd, maar dat die niet op het goede adres is aangekomen. Bespreek vooraf wat er in de brief moet komen te staan. Doe de brief in een envelop met daarop het goede adres en stuur de brief (zogenaamd) op. Wellicht kunnen de kinderen de brief bestempelen of van tekeningen voorzien.

Stimuleer de kinderen te fantaseren wat ze met de koffer gaan doen als de eigenaar niet gevonden wordt.

Tips voor de leerkracht

- Indien mogelijk, versturen de kinderen (zogenaamd) een e-mail naar de TNT Post.
- Gebruik werkblad 1: Print het werkblad (de omlijning van een koffer) op gekleurd papier en laat de kinderen uit tijdschriften voorwerpen knippen/scheuren die ze mooi vinden en deze opplakken op het vel met de koffer.
- Zet de koffer met inhoud op een ontdektafel. Laat de kinderen, in kleine groepen, de voorwerpen in de koffer bekijken. Door middel van tekenen en (na)stempelen maken ze een inventarisatie van de inhoud van de koffer, bijvoorbeeld door naamkaartjes aan de verschillende voorwerpen te bevestigen.
- De voorwerpen kunnen op verschillende manieren beoordeeld worden: welke voorwerpen zijn misschien oud en welke nieuw? Zijn de mensen in het fotolijstje van nu of vroeger? Waaraan zie je dat?

Les 2: Het speldenkussen en het meetlint

<i>Activiteit:</i>	De kinderen bekijken en onderzoeken het speldenkussen en meetlint waarbij ook het thema groot-klein, lang-kort aan de orde komt
<i>Doel:</i>	De leerlingen kunnen de voorwerpen omschrijven met gebruikmaking van de juiste woorden. De leerlingen kunnen vertellen waartoe deze voorwerpen dienen
<i>Duur:</i>	45 minuten
<i>Lespakket:</i>	Het speldenkussen en het meetlint uit de koffer en werkblad 2 (facultatief)

Vorbereiding:

- Plaats de koffer op een zichtbare plek

Lesomschrijving

Introductie

Herinner de kinderen aan de koffer.

Vandaag gaat u verder met het onderzoek naar de eigenaar van de koffer. Stel voor aan de hand van een van de voorwerpen - het speldenkussen en het meetlint – meer proberen te weten te over wie de eigenaar van de koffer is. Laat het speldenkussen en het meetlint door zoveel mogelijk kinderhanden gaan, zodat iedereen ze van dichtbij heeft bekeken, gevoeld en geroken. Bespreek die zintuiglijke waarnemingen: is het mooi/lelijk, hard/zacht, oud/nieuw, lang/kort, vies/schoon

Klassengesprek

1. Bekijk en bespreek samen met de kinderen het speldenkussen en het meetlint. *Wat zou het kunnen zijn? Is het speldenkussen nieuw of oud? Hoe weet je dat? Welke vorm heeft het? Is het kussentje hard of zacht? Is het meetlint kort of lang?*

Wat hebben het meetlint en het speldenkussen met elkaar?

Leg uit waar het speldenkussen voor dient: het is een soort kussentje waar de spelden ingeprikt en verzameld kunnen worden. Zo zijn op dit kussentje alle spelden bijeen en binnen handbereik. Een vakman (welk beroep dan ook) wil altijd zijn materiaal/gereedschap op een handige manier bij elkaar houden. Maak een vergelijking met een doos potloden. Tijdens het tekenen heb je dan alle potloden/pennen bij elkaar in doos. Maar ook met bijvoorbeeld een gereedschapsriem voor een bouwvakker, een agent die pistool, mobilfoon en wapenstok om zijn lijf heeft hangen. Een indiaan heeft een pijlenkoker op zijn rug.

2. Zo'n speldenkussen is vooral handig als je een zoom moet afspelden. Laat één leerling op de tafel staan en laat zien hoe de naaister de zoom van een nieuwe jurk of rok afspeldde. Of u laat het twee kinderen voordoen. Vraag aan twee andere kinderen welke voorwerpen uit de koffer nog meer met het maken van kleding te maken hebben, zoals de stoffen, het vingerhoedje, knopen en het aantekenboekje bijvoorbeeld.

3. Leg uit dat je met het meetlint kunt meten hoe groot of klein iets is. Hang een papier aan de muur en laat de kinderen elkaar meten door een streepje boven het hoofd op het papier te zetten met de naam erachter. Wie is het grootste van de klas, wie is er kleiner dan.... Hetzelfde kunt u doen door de kinderen van klein naar groot op een rij te zetten.

Afsluiting

Bedenk samen met de kinderen wat de verschillende redenen zouden kunnen zijn waarom de eigenaar die spullen in zijn koffer bewaart. Waarom zou hij dat doen?

Vraag twee kinderen hun veronderstellingen toe te lichten en stimuleer ze daarbij het woord 'omdat' te gebruiken. Zet de conclusies samen op papier.

Vraag twee andere kinderen die het hier niet mee eens zijn, dit toe te lichten.

Vraag nog twee andere kinderen die het wel met de veronderstellingen eens zijn, dit toe te lichten.

Zet samen met de kinderen op een rijtje (u maakt aantekeningen) wat ze nu meer weten over de eigenaar van de koffer. Laat een aantal kinderen om de beurt iets opnoemen en vertellen waarom ze dit denken.

Vraag twee kinderen om een suggestie hoe ze de eigenaar kunnen vinden.

Tips voor de leerkracht

- Werkblad 2: Als u letterstempels in de klas heeft, kunt u deze bij werkblad 2 gebruiken. Hierop staan een aantal attributen uit de koffer met daarboven het woord. Stempel de woorden en maak een tekening bij het woord. U kunt ook de plaatjes laten natekenen, inkleuren, of er andere plaatjes bij laten tekenen die de kinderen ermee associëren (een vis bij de schelp etc.).
- Laat twee kinderen de voorwerpen uit de koffer van groot naar klein leggen. Ook kunnen ze dan bedenken van welk voorwerp er maar weinig in de koffer kunnen, van welk meer of het meest.

Les 3: Wol van schaaap en wolgaren van Scheepjeswol

- Activiteit:* De kinderen bekijken de wol en wolgaren en praten over de eigenschappen van wol. Vervolgens maken de kinderen naar aanleiding van het gedichtje "Ik heb een touw" een eigen slingertouw met schatten
- Doel:* De kinderen kunnen het voorwerp beschrijven en bedenken wat zij belangrijk genoeg vinden om te bewaren
- Duur:* 45 minuten
- Lespakket:* De wol en wolgaren van Scheepjeswol uit de koffer

Vorbereiding:

- Kaartjes en touw voor het maken van een slingertouw, kleurpotloden en verkleedkieren voor het koordansen.
- Gedichtje "Ik heb een touw" kennen
- Kaartjes knippen voor het slingertouw en alvast een gaatje erin perforeren
- Per kind 1 groter touw en enkele kleine stukjes touw of paperclips klaarleggen
- Facultatief: schaaap versieren. Hiervoor nodig: werkblad 3, stevig wit papier, watten (of witte wol), lijm en kleurstiften of -potloden.

Lesomschrijving

Introductie

Opnieuw wordt er een voorwerp uit de koffer gehaald: wol en wolgaren van Scheepjeswol.

Klassengesprek

1. Laat de kinderen de wol bekijken. Stel hen enkele vragen over het voorwerp:

Wat is het?

Hoe voelt het? Zacht of ruw?

Waar is het van gemaakt? Is het van plastic? Karton? Wol?

Welke kleur heeft de wol?

Wat is de relatie tussen de wol en het wolgaren?

Is het draad dik of een dun? Is het dikker dan een potlood? Is het dunner dan je duim?

Wat zou even dik zijn? (een potloodstreep of krijtstreep op het bord)

2. Waar wordt wol van gemaakt?

Wol bestaat uit zachte, dunne haren van de vacht van sommige dieren, meestal schaaapen. Mensen gebruiken wol voor kleding, dekens en dergelijke.

Wol onderscheidt zich van haar doordat het schubben heeft, waardoor er zaden en takjes in blijven hangen.

Hierdoor wordt de huid van het schaaap beschermd tegen beschadigingen. Een schaaap kan dan ook zonder schade door doornige begroeiing lopen, in tegenstelling tot bijvoorbeeld een koe. Verder is wol gekroesd.

Hierdoor wordt de lucht goed vastgehouden, waardoor wol een goede warmte-isolator is.

Beide eigenschappen, de schubben en de kroes, maken dat wol ook makkelijk gesponnen kan worden. De vezels haken namelijk makkelijk in elkaar en blijven daarna aan elkaar vastzitten. Zo krijg je een draad.

3. U kunt er voor kiezen iets te vertellen over de schaaapen op de Heuvelrug en de textielindustrie van Veenendaal. In straatnamen – zoals Scheepjeshof – wordt er nog naar dit verleden verwezen. Zie bijlage over verklaring van de voorwerpen.

4. Laat twee of drie kinderen vertellen wat je allemaal kunt doen met een wollen draad. Iets aan ophangen, een trui of sok breien, figuren leggen, iets opmeten etc. Maar je kunt er ook iets of aan vastbinden. Lees het volgende gedichtje van Iene Biemans voor:

Ik heb een touw
*Ik heb een touw
om vast te binden
alles wat ik mooi kan vinden.
Alles waar ik veel van hou
bind ik
aan mijn slingertouw*

(Bron: www.digischool.nl)

Vraag aan de kinderen om allemaal een ding in hun hoofd te nemen dat zij aan zo'n touw zouden willen hangen. Een ding dat ze mooi of fijn vinden, waar ze van houden. Misschien is het nodig dat u enkele voorbeelden geeft, bijvoorbeeld wat u zelf in uw hoofd zou nemen.

Vertel dat je het slingertouw-gedichtje nog een keer gaat opzeggen en daarna een aantal kinderen zal aanwijzen die hun ding op mogen noemen. Doe dit een aantal keer achter elkaar. Zorg ervoor dat alle kinderen aan de beurt komen en dat je het gedicht ongeveer 6 keer opzegt. Bij een klas van 30 betekent dit dus dat je iedere keer 5 kinderen een beurt geeft. Klap het ritme van het gedichtje mee tijdens het opzeggen.

Vraag aan de kinderen wie het gedicht al denkt op te kunnen zeggen. Laat enkele kinderen dit proberen. Help waar nodig. Of zeg zelf het gedicht weer op en laat alle kinderen het nu zachtjes meezeggen.

In kleine groepjes

Laat de kinderen nu zelf een eigen slingertouw maken of een aantal kaartjes voor aan een lang slingertouw. Geef hen (een draad en) een aantal blanco kaartjes met een gaatje erin geperforeerd. Laat hen hierop tekenen wat zij mooi vinden/waar zij van houden. Leg ook een aantal korte draadjes of paperclips klaar, waarmee ze de kaartjes kunnen vastknopen aan het slingertouw.

Afsluiting

Ga weer met de kinderen in de kring zitten. Laat ze hun slingertouw voor zich op de grond leggen of hang het lange slingertouw op in de klas. Vraag de kinderen om nog een keer heel goed te luisteren naar het gedicht. Pak vervolgens zelf een paar van deze touwen en bekijk deze met z'n allen. Wat hangt er allemaal aan? Laat degene die het touw gemaakt heeft vertellen waarom hij deze dingen eraan heeft gehangen. Bekijk/besprek ook hoe de dingen zijn vastgemaakt.

Aan het eind kunnen alle touwen in de klas worden opgehangen. Laat ze hangen totdat de koffer wordt opgehaald.

Tips

- Laat de kinderen in tweetallen met een stukje draad figuren leggen. Een cirkel, een vierkant en een driehoek. Laat de kinderen ook zelf een vorm bedenken en aan elkaar vertellen wat het is. Dit kan van alles zijn, dieren, huizen etc.
Als dat te moeilijk is kun je een figuur tekenen op een papier. De kinderen moeten een stukje touw op het papier lijmen
- Schaaп versieren. Nodig: werkblad 3, stevig papier, watten, lijm en kleurpotloden of stiften. Print werkblad 3 en laat de kinderen watten als vacht plakken en de tekening versieren met stift of potlood.

Les 4: Het olielampje

Activiteit: De kinderen bekijken aandachtig de constructie en de uiterlijke kenmerken van het olielampje en vertellen wat hun opvalt aan het lampje. Vervolgens gaan de kinderen aan de slag met het thema licht – donker

Doel: De kinderen beschrijven en bekijken het voorwerpen en onderzoeken het thema licht – donker.
Duur: 45 minuten
Lespakket: Het olielampje uit de koffer

Vorbereiding:

- Een (thee)doek om te gebruiken als blinddoek
- (facultatief) Het boek 'Weltrusten ... kleine beer' van M. Waddell en B. Firth

Lesomschrijving

Introductie

Het raadsel rondom de eigenaar van de koffer is nog steeds niet opgelost. Van wie is nu die koffer? Om meer te weten te komen over de eigenaar, haalt u een nieuw voorwerp uit de koffer: Het olielampje

Klassengesprek

1. Laat de kinderen het olielampje bekijken. Stel hen enkele vragen over het voorwerp: Wat is het? Waar is het van gemaakt? Is het zwaar? Is het oud? Is het gebruikt? Hoe zie je dat?

2. Vertel dat het een olielampje is. Vroeger waren er geen lichtknopjes die het licht van de lamp deden ontbranden. Een huis werd verlicht met kaarsen, olielampjes en later gaslampen. Het olielampje dient dus om licht te brengen. Je doet het licht aan als het donker is. Als het donker is, is het nacht. Laat de kinderen nog meer dingen opnoemen die licht geven als het donker is: bijvoorbeeld (kamp)vuur, zaklamp, televisie, fietslamp, knopjes van apparaten, maar ook de maan en de sterren.

3. 's Nachts is het donker, dan schijnt de maan. Overdag is het licht, dan zie je de zon. In de winter is het langer donker, in de zomer langer licht. En wie is er een beetje bang in het donker? U kunt ervoor kiezen nu het boek 'Weltrusten ... kleine beer' uit de tip hieronder te lezen... en daarna het spel Blindemannetje te spelen: doe een leerling een blinddoek voor en laat hem raden wie voor hem staat of welk voorwerp hij vast heeft.

Afsluiting

Het is eigenlijk jammer dat zo'n bijzonder voorwerp weer in de koffer verdwijnt. Zet daarom het olielampje en alle andere voorwerpen uit de koffer bij wijze van tentoonstelling op een zichtbare plek in de klas. U kunt kijken of er de voorwerpen te sorteren zijn: op kleur, grootte, materiaal, etc.

Of u laat de kinderen een voorwerp uit de koffer kiezen waar ze een tekening bij maken.

Tips

- Laat de kinderen een kunstwerk maken met alleen de kleuren zwart en wit. Of laat ze een zwart vel papier dubbel vouwen en aan de gevouwen kant mooie kleine vormpjes knippen en weer opvouwen. Dit zwarte kunstwerk daarna op een wit vel papier plakken.
- Neem de volgende twee versjes over de zon en de maan. Laat de kinderen een maan met sterren of een zon knutselen of verven.

De Zon

Ik ben de zon
en ik schijn op je snoet
ik ben de zon
die je warmte geven moet

De maan

Ik ben de maan
ben soms klein en soms groot
ik ben de maan
en ik schijn in de sloot

ik ben de zon
en zorg dat je geniet
ik ben de zon
die je overdag ziet

ik ben de maan
zonder zon ben ik nergens
ik ben de maan
ben 's nachts altijd wel ergens.

- Lees het boek: 'welterusten kleine beer' van Waddell en Firth voor. Dat is een boek dat gaat over een beer die niet kan slapen, omdat het zo donker is. De grote beer haalt allerlei lantaarns, maar het helpt niet goed genoeg. Binnen is het wel licht, maar buiten nog niet. Als ze dan naar buiten gaan, komen de sterren en de maan tevoorschijn.

Of een van andere boeken met dit thema, zoals:

Ik wil de maan: door J. Emmett, 2010

Tommy is (g)een bangerik: door K. Baumgart, 1997

Vier bevertjes in de nacht: door M. Dudok de Wit 2003

Les 5: Bezoek van de eigenaar

- Activiteit:* Tijdens deze activiteit komt de eigenaar de koffer ophalen. De kinderen krijgen de gelegenheid hem/haar vragen te stellen over de koffer en de inhoud. De klas ontvangt vooraf al een brief van de eigenaar van de koffer dat hij/zij de koffer komt ophalen. De woorden uit de voorgaande activiteiten kunnen tijdens de interactie met de eigenaar op een natuurlijke manier worden herhaald.
- Doel:* De kinderen horen van de eigenaar de persoonlijke verhalen achter de verschillende voorwerpen en waarom ze belangrijk voor de eigenaar zijn.
- Duur:* 40 minuten
- Lespakket:* De brief van de eigenaar van de koffer (pag 23)

Vorbereiding:

- Print de brief van de eigenaar van de koffer, doe hem in een envelop en schrijf daarop het adres van de school. Afhankelijk van het taalvaardigheidsniveau van de kinderen in uw groep, vereenvoudigt u de brief eventueel.
- Bereid de kinderen voor op het bezoek in de klas door de brief voor te lezen en ze nog eens extra nieuwsgierig te maken naar de eigenaar van de koffer. Naar aanleiding van de brief formuleren de kinderen alvast vragen die zij aan de eigenaar kunnen stellen.
- Doe de kinderen eventueel een naamsticker op, zodat de acteur/verteller kinderen direct kan aanspreken. Zet ze in een kring zodat de kinderen en de acteur elkaar goed kunnen zien.
- Geef bij ontvangst van de acteur/verteller de sleutel van het sleutelkistje (stiekem!)
- U kunt de afsluiting van deze activiteit eventueel op een ander tijdstip uitvoeren.

Lesomschrijving

Introductie

Laat de envelop zien, maak hem open en lees de brief van de eigenaar van de koffer voor aan de kinderen. Laat hen op de brief reageren. Hoe kunnen ze er achter komen of de koffer in de klas inderdaad de koffer van deze Charlie is?

Klassengesprek

1. De kinderen kunnen vragen stellen aan de eigenaar van de koffer. Ook kunnen de kinderen vertellen over de voorwerpen uit de koffer en over de dingen die ze hebben gedaan met de voorwerpen.

Spreek met de kinderen af dat de koffer niet zomaar wordt meegegeven. Overleg met de kinderen wat ze kunnen doen om erachter te komen of hij/zij daadwerkelijk de eigenaar is. Stuur aan op het bedenken van vragen over de inhoud van de koffer, zodat ze kunnen controleren of Charlie wel precies weet wat er in de koffer zit. Bijvoorbeeld: Hoe bent u de koffer kwijtgeraakt? Wat voor spullen zitten er in de koffer? Zou het afgesloten kistje een troef kunnen zijn? Kan het kistje open? Spreek met de kinderen af dat deze vragen tijdens het bezoek van de mogelijke eigenaar aan hem gesteld kunnen worden.

2. Breng samen met de kinderen de koffer weer in de oude staat. Dat wil zeggen dat alle spulletjes en voorwerpen weer op hun oude plekje in de koffer worden gelegd.

Het bezoek van de acteur

De eigenaar neemt plaats in de klas. Natuurlijk zal Charlie, als eigenaar, eerst kijken of de persoonlijke eigendommen nog compleet en intact zijn. Om te controleren of hij/zij de echte eigenaar is, stellen de kinderen de van tevoren bedachte vragen. De eigenaar beantwoordt de vragen en vertelt bovendien over de koffer, over de voorwerpen, over zijn leven en over zijn beroep. De verteller zal een interactieve houding aannemen, zodat de kinderen de gelegenheid krijgen te reageren op wat hij/zij zegt. Bovendien krijgen de kinderen zo de kans zelf te vertellen wat zij met de voorwerpen hebben gedaan.

Tot slot kan Charlie echt bewijzen dat de koffer van hem/haar is: hij/zij heeft de sleutel om het geheime kistje te openen.

Afsluiting

Wanneer de kinderen ervan overtuigd zijn dat hij/zij de eigenaar is, kan hij/zij zijn koffer meenemen. Hadden de kinderen op grond van de voorwerpen uit de koffer al eerder het idee dat de eigenaar een ... zou zijn? Wanneer wisten ze dat?

Tips voor de leerkracht

- Naar aanleiding van de koffer laat u de kinderen zelf een koffer, doosje of kistje knutselen, waarin ze hun eigen 'waardevolle' spulletjes kunnen stoppen. Laat de kinderen over die voorwerpen vertellen. Waarom willen ze juist die spulletjes bewaren? Dit vertellen kan een dagelijks terugkerende activiteit zijn, bijvoorbeeld tijdens de ochtendkring.
- Speel een spel met bovengenoemde zelfgemaakte koffertjes, doosjes of kistjes: laat van een van de koffertjes de inhoud zien. De kinderen raden van wie de koffer is en geven aan waarom ze dat denken.
- Laat de kinderen van thuis ook een voorwerp meenemen waarvan ze denken dat andere kinderen het niet kennen. De rest van de klas raadt wat het zou kunnen zijn. Stimuleer de kinderen daarbij weer hun fantasie te gebruiken.

Beste kinderen,

Kunnen jullie mij helpen? Ik ben erg verdrietig! Mijn koffer is namelijk weg. Mijn koffer met al mijn mooie spullen! Spullen die ik nodig heb om te kunnen werken, maar ook spullen die ik wil bewaren! Nu hoorde ik van de postbode dat bij jullie op school een koffer gevonden is. Dat zou wel eens mijn koffer kunnen zijn!

Kunnen jullie even kijken of alles nog in de koffer zit? Ja? Bewaar mijn koffer en spullen goed. Ik kom hem op halen. Tot dan!

Vriendelijke groeten,

Charlie

Geraadpleegde bronnen en literatuur voor verdere verdieping

In dit project van Landschap Erfgoed Utrecht was de belangrijkste bron over taalontwikkeling:

Verhallen, M., Walst, R., *Taalontwikkeling op school. Handboek voor interactief taalonderwijs*, Bussum 2001

Verder:

Appel, R., F. Kuiken en A. Vermeer, *Handboek Nederlands als tweede taal in het basisonderwijs*. Meulenhoff Educatief, Amsterdam 1997

Bacchini, e.a., *Duizend-en-een-woorden. De allereerste woorden voor anderstalige peuters en kleuters*, S.L.O., Enschede, 2005

Croon, K. de, M. Coenen en M. van der Ploeg-Feenstra, *Ik & Ko*, Uitgeverij Zwijsen B.V., Tilburg 2001

Grimm, P. e.a., *Werken met voorwerpen. Handleiding voor docenten in de basisvorming*, Amsterdams Historisch museum, Haags Historisch Museum, Historisch museum Rotterdam, 1995

Heesen, B., *In dingen fantaseren zijn we beter ...*, in: De wereld van het jonge kind. Jrg. 25, nr. 4, december 1997

Huizinga, H., *Woordenschat*, Wolters-Noordhoff, 2006

Janssens, L., *De kunst van het spelen. Handboek voor dramaonderwijs op de basisschool*, Meulenhoff Educatief, Amsterdam 1999

Kienstra, M., *Woordenschatontwikkeling. Werkwijzen voor groep 1-4 van de basisschool*, Expertisecentrum Nederlands, Nijmegen 2003.

Kievit, K., *Staren naar een oude schoen. Basisartikel*, in: Praxis-bulletin 1, september 1999

Kievit, K., *Vragen aan de koffiemolen. Jonge kinderen en cultureel erfgoed*, in: Praxis-bulletin 2, oktober 1999

Kievit, K., *Werken met cultureel erfgoed in het basisonderwijs*, S.L.O, Amsterdam 1998

Kuiken, F., Vermeer, A., *Nederlands als tweede taal in het basisonderwijs*, Thieme Meulenhoff, 2005.

Maat, P. de en M. Kienstra, *Met zoveel woorden*, Het Projectbureau, Rotterdam 1997

Nauta, M., *Tijd voor kleuters, over het aanleren van tijdsbesef*, in: Praxis-bulletin 3, november 1999

Nederlandse taal in het basisonderwijs: www.taalsite.nl

Stichting leerplanontwikkeling: www.slo.nl

Kinderboeken om tijdens het project te lezen

Mogelijk via de plaatselijke bibliotheek te verkrijgen.

- **Thema : bewaren, verzamelen**

Frederick door Leo Lionni

- **Thema : genealogie (afkomst, familie)**

Allemaal familie door Laurence Anholt (Een boek op rijm met veel kleurige tekeningetjes over kleine en grote families. Waar wonen ze, wat zijn hun leuke en wat zijn hun minder leuke eigenschappen, wat doen ze allemaal?)

Er was me d'r eens... door Merle van Hees (In dit prentenboek worden vier verhalen op rijm verteld, over vreselijke dingen uit de familiegeschiedenis. Zo marcheren er akelige familieleden langs, maar ook een ongelikte bruine beer!)

Bijlage 1

Verklaring erfgoedvoorwerpen

Speldenkussen, vingerhoedje, stoffenwaaier en meetlint: coupeuse

De meeste kledingwinkels hangen tegenwoordig vol met grootschalig en goedkoop geproduceerde kleding, veelal uit Azië. Vroeger was het gebruikelijk dat een kledingstuk zelf werd gemaakt. Wie het kon betalen liet zich zijn kleding aanmeten door een coupeuse, ofwel een kleermaker. Zo werd naar aanleiding van een knippatroon een gewenste kledingstuk gekozen. Na het selecteren van een prachtige stof werd het kledingstuk op de hand en maat gemaakt. Vaste attributen waren – naast de naaimachine - het (pols)speldenkussen, het krijtpompje om de plek van de zoom met krijt aan te geven, het meetlint, het vingerhoedje om de vinger te beschermen tegen de naald en het patroonrad waarmee het patroon op de stof kon worden aangegeven.

Fabriek Scheepjeswol

Veenendaal en Scheepjeswol horen bij elkaar. De geschiedenis van deze fabriek symboliseert de overgang van de huisnijverheid (de wolweverijen aan huis) naar de textielindustrie. Rond 1800 startte Steven van Schuppen met het was, kammen, spinnen en weven van wol. Om de (concurrentie)positie van de vele wolwevers te versterken, werd Steven al snel baas van een aantal wolwevers: hij kocht de wol in en zorgde na verwerking voor de verkoop. De mooie zwart-glimmende stof die onder meer werd vervaardigd vond gretig aftrek: het werd gebruikt voor de stijve zondagse rok.

Zijn wolkammerij zou rond 1900 uitgroeien tot een grote textiel fabriek: hij zag als pionier dat machinaal werken de toekomst was. Zo kwam er in 1865 een eerste stoommachine waardoor het spinnen en kammen van de wol gemechaniseerd werd. In 1865 had Van Schuppen 65 werknemers in dienst. Nog geen 20 jaar later waren dit er 300. Inmiddels heette de fabriek in volksmond 'Scheepjeswol'.

De textielindustrie was lange tijd heel belangrijk voor Veenendaal. Van de vele fabrieksgebouwen met hoge schoorstenen is tegenwoordig weinig meer van over. Textiel wordt nu in lagelonenlanden gemaakt. De oude Hollandia-wolfabriek laat nog iets van de oude grandeur zien: het is opgenomen in de nieuwbouw van het nieuwbouwproject 'Brouwerspoort'. De oude gevel en schoorsteen zijn bewaard gebleven in de nieuwbouw waar o.a. de bibliotheek en het Veens Museum zitten. Dit gebouw wordt ook 'de grootste trui van Nederland' genoemd omdat de gevel doet denken aan het patroon van een ouderwetse tricotage trui.

Olielampje als symbool voor de huisnijverheid en wolweverijen

In Veenendaal wordt van oudsher op 17 september het feest van de lampegieters gevierd, ofwel Lampegietersavond. Over de exacte herkomst van dit feest tast men in het duister. Maar een van de versies is dat het begin september te donker werd om zonder licht te kunnen weven. In de arbeiderswoningen van de wolwevers (en later in de fabrieken) moesten de olielampjes worden gevuld en aangestoken. Dit was een feestelijke gebeurtenis die met het drinken van chocolademelk of anijsmelk werd gevierd op de dag van St Lambertus (17 september). Dit wordt nog altijd gevierd tijdens Lampegietersweek: kinderen trekken verkleed en met lampionnen de straat op en doen zich na de optocht te goed aan chocolademelk en kaneelbeschuitjes.

Het kettinkje in het sleutelkistje

In het sleutelkistje zit een kettinkje. Dit kettinkje heeft oma ooit voor haar 18e verjaardag gekregen. Het was voor die tijd heel speciaal wanneer je een kettinkje kreeg en oma bewaarde het dan ook goed. Toen de eigenaar zelf 18 werd heeft oma het aan haar als een erfstuk gegeven. De eigenaar is er erg zuinig op en draagt het alleen bij hele speciale feestjes. Wanneer ze het niet draagt bewaart ze het heel goed in het sleutelkistje dat met een sleuteltje op slot kan.

Bijlage 2

Kijkwijzer

De kijkwijzer is ter ondersteuning voor het 'werken met voorwerpen' en helpt u bij het interactief bespreken van, en het kijken naar de voorwerpen. Stimuleer vooral ook de leerlingen zelf vragen te formuleren: wat zou je willen weten van dit voorwerp?

Gesloten vraag

Open vraag

Uiterlijke kenmerken

Is het rood of oranje?(of andere kleur)

Welke kleur heeft het?

Ruikt het lekker of vies?

Hoe ruikt het?

Hoor je iets? Wat hoor je?

Hoe klinkt het?

Is het groot of klein?

Hoe groot is het?

Is het zacht of hard? Glad of ruw?

Hoe voelt het aan?

Is het gemaakt van ...?

Waar is het van gemaakt?

Is het kapot? Waar is het kapot?

Is het nog heel? Wat mis je?

Waar is het al eens gemaakt?

Hoe zie je dat het ooit kapot is geweest?

Constructie en techniek

Is het met de hand gemaakt?

Waarom denk je dat het handgemaakt is?

Zit dit vast of los?

Hoe is dit (vast)gemaakt?

Is het stevig?

Denk je dat het stevig is? Hoe zie je dat?

Functie

Wat is dit? Is dit een...?

Waar wordt dit voor gebruikt?

Wat kun je ermee doen? Kun je ermee...?

Hoe wordt het gebruikt?

Wordt het nu nog gebruikt?

Waarom gebruiken we het nu niet meer?

Wat gebeurt er als je ermee...?

Ontwerp

Vind je het mooi?

Waarom vind je dit (niet) mooi?

Vindt iedereen het mooi denk je?

Wat denk je dat anderen ervan vinden? Waarom?

Is het versierd?

Hoe is het versierd? Wat vind je ervan?

Herkomst en ouderdom

Is het oud of nieuw?

Hoe oud is het?

Wat is het verschil met een nieuwe?

Wie heeft het gemaakt?

Waarom denk je dat ... het heeft gemaakt?

Van wie is het? Van jou of van ...?

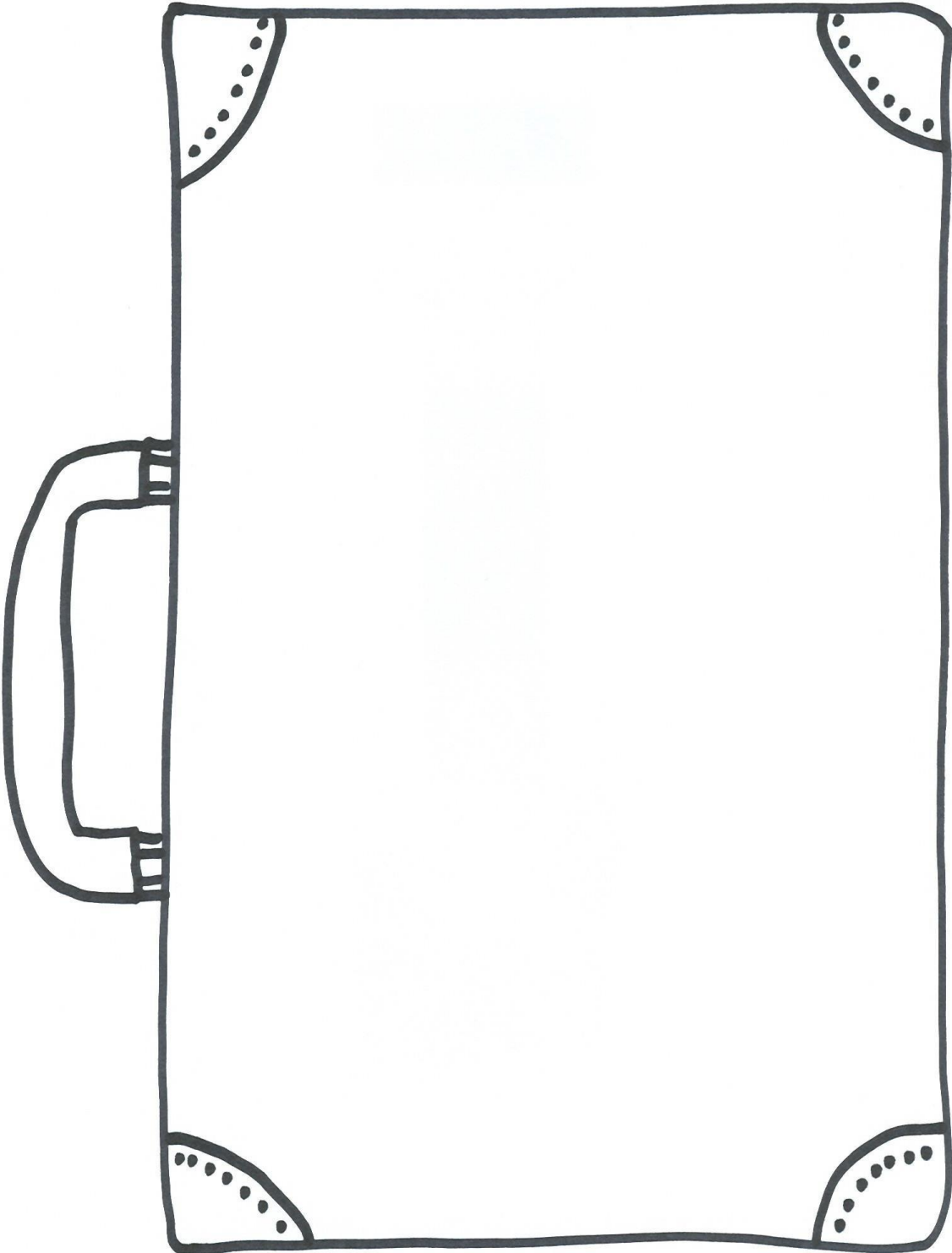
Hoe weet je dat het van ... is?

Waarde

Zou jij het bewaren?

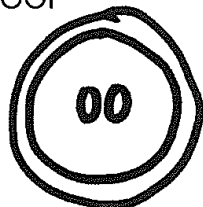
Waarom zou jij het (niet) bewaren?

Waarom zou de eigenaar het bewaard hebben?

Werkblad 2

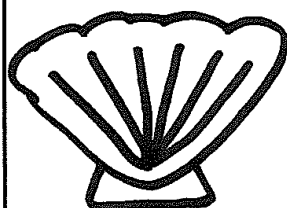
KNOOP

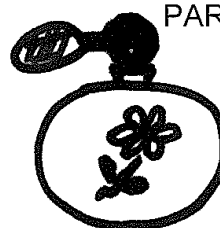
BOEK

SCHELP

PARFUM

KRALEN

